

5779

Torah from Around the World

Omdat ik gedenk, wanhoop ik.

Omdat ik gedenk, heb ik de plicht niet te wanhopen.

Elie Wiesel

Sjabbat 20 oktober 2018 / 11 Chesjwan 5779, Lech lecha, Beresjiet/Genesis 12:1 - 17:27

Tanach blz. 22 - 30

Haftara: Jehosjoeä 5:1 - 15

Tanach blz. 437 - 439

vertaler: Channa Kistemaker

Commentaar: Rabbijn Ismar Schorsch is emeritus decaan van het Jewish Theological Seminary, New York.

[Het Engelse origineel](#)

Schild van Awraham

De Tenach is de steengroeve waaruit de stenen zijn gehaald om onze sidoer te bouwen. Hele alinea's en losse zinnen zijn eruit gelicht om de gebeden te vormen die het waarmerk van de synagoge zijn geworden. Het bekendst zijn de drie alinea's van het Sjema, die uit de boeken Devariem/Deuteronomium en Bemidbar/Numeri afkomstig zijn, en de vele psalmen uit Tehilliem/Psalmen. De sidra van deze week heeft slechts één woord bijgedragen aan dit bouwwerk, maar wel een van buitengewoon belang en met een unieke weerklank. Na

Awrahams glansrijke overwinning op de vier koningen die zijn neef Lot gevangen hadden genomen, verzekert God hem van een blijvende goddelijke goedgunstigheid: „Wees niet bang, Awram: Ikzelf zal jou als een schild beschermen. Jouw loon zal vorstelijk zijn.” (Beresjiet/Genesis 15:1)

De rabbijnen hebben dat woord 'schild' opgepakt en gebruikt in de zinsnede 'Schild van Awraham', een verwijzing naar God, en hebben dat tot de afsluiting van de eerste beracha (zegenspreuk) van het Amida-gebedgemaakt: „*Baroech ata Adonai, mageen Awraham*”. De bescherming die God aan Awraham belooft blijft bovendien gelden voor heel zijn nageslacht. Kunnen we een beter schild hebben dan Gods nimmer aflatende betrokkenheid?

Toch is deze belofte meermalen geweld aangedaan door de loop der gebeurtenissen. Hoe moeten wij die telkens weerkerende kloof tussen onze geschiedenis en onze theologie overbruggen? De werkelijkheid lijkt de spot te drijven met de vrome ideeën die wij ons hebben gevormd. Dezelfde beracha in de Amida bevat nog een andere bijbelse zinsnede, waarover de Talmoed ons een van de opmerkelijkste uiteenzettingen over de theodicee aanreikt die ik ken. (Een theodicee is een rechtvaardiging van het geloof dat God weliswaar almachtig is, maar het lijden – kennelijk - laat voortbestaan, red.)

Op het moment dat wij ons met God verbinden, nog vóór onze smeekbeden, prijzen wij de Eeuwige met de woorden van Mosjé als „de grote, machtige en ontzagwekkende God”. (Dewariem/Deuteronomium 10:17)

Deze bijvoeglijke naamwoorden versterken het beeld van God als schild. Ze slaan op 'iemand' die niets minder is dan onoverwinnelijk en almachtig, wat ons onmogelijke vraagstuk nog onmogelijker maakt.

De twintigste eeuw was niet de eerste waarin het joodse leven door rampen werd getroffen. De rabbijnen stelden zich voor hoe de profeet Jirmejahoe/Jeremia, die de verwoesting van de Eerste Tempel voorspelde en zelf meemaakte, de tekst van de Amida wilde herzien: „De heidenen dansen in het Heilige der Heiligen, dus waar is Gods ontzagwekkendheid? Daarom weigerde Jirmejahoe het woord 'ontzagwekkende' uit te spreken.”

Op vergelijkbare wijze was Daniël later getuige van de onderwerping en verbanning van Israël en hij riep uit: „'Waar is Gods macht?' en hij weigerde het woord 'machtige' uit te spreken.”

De aangepaste beracha hield evenwel niet lang die afgeknotte vorm. De Mannen van de Grote Vergadering „brachten de kroon terug tot haar oorspronkelijke luister”. Anders dan Daniël redeneerden zij dat Gods macht blijkt uit zijn uitzonderlijke geduld met de kwaadwillenden. In plaats van hen te straffen, bedwingt God zijn eigen woede en handelt de Eeuwige met terughoudendheid. Ook blijkt Gods ontzagwekkendheid uit het feit dat het joodse volk overleeft in de ballingschap. Vrees voor God weerhoudt de volken van de wereld ervan ons uit te roeien. Kortom, met een beetje moeite zijn de eigenschappen van God te verzoenen met de historische ervaringen van het oude Israël.

Wat deze uiteenzetting zo krachtig maakt is de onverwachte draai die zij op dit punt maakt: de Talmoed keert terug naar Jirmejahoe en Daniël. Wat zette hen ertoe aan om de woorden

van Mosjé terzijde te schuiven? Dat was namelijk geen klein bier in een cultuur die de Tora als onveranderlijk zag. Het antwoord dat de rabbijnen geven is „dat zij wisten dat God waarde hecht aan de waarheid en de Eeuwige daarom niet ten onterechte wilden vleien”. (Babylonische Talmoed, Joma 69b)

Dit slot zet de voorafgaande bewering op zijn kop. De sympathie van de Talmoed ligt hier bij Jirmejahoe en Daniël. De voorrang van de waarheid bevrijdt hen van de noodzaak om te ontkennen wat zij hebben doorgemaakt. Hun oprechtheid wordt gerespecteerd. Van ons wordt niet gevraagd om de wrede werkelijkheid van onze historische ervaring weg te plakken achter theologische onbenulligheden. Zoals de Talmoed elders stelt: „Het zegel van God is waarheid”. (Babylonische Talmoed, Sjabbat 55a)

Wat moeten we nu met twee tegenstrijdige reacties op hetzelfde raadsel? In feite zijn ze minder tegenstrijdig dan je op het eerste gezicht zou denken. De Mannen van de Grote Vergadering waren bereid om een God te aanvaarden die zichzelf grenzen stelde en Die niet ingrijpt in elke crisis teneinde Zijn uitverkoren volk te redden. Is dat niet waar het om gaat: dat God Zich niet meteen woedend toont tegenover degenen die Israël kwaad doen?

Alleen op lange termijn kunnen we Gods verborgen hand zien in ons overleven. Gezien van dichterbij in de tijd wordt Gods aanwezigheid verduisterd door de verschrikking van het moment. Maar van een afstand bezien logen straft het overleven van het joodse volk, tegen alle verwachtingen in, de opeenhoping van directe historische oorzaken. Het gereedschap van de geschiedschrijver leent zich beter voor het geven van rekenschap over de aard en richting van op zichzelf staande gebeurtenissen. Als we tegenover de onmetelijke uitgestrektheid van de joodse geschiedenis staan, voelen wij een mysterie waaruit Gods aanwezigheid blijkt. Al zeiden ze dat niet expliciet, dat was zeer zeker ook het lange termijn vertrouwen van Daniël en Jirmejahoe.

Als het erop aankomt is het verschil in beide posities, die van Jirmejahoe en Daniël aan de ene en die van de Mannen van de Grote Vergadering aan de andere kant, gelijk aan het verschil tussen het letterlijk nemen van taal en het niet letterlijk nemen. De profeten, die een beperktere taalopvatting hadden, schraptten de woorden die niet strookten met wat zij zagen gebeuren. De Mannen van de Grote Vergadering lieten de woorden staan, maar gaven er een andere inhoud aan.

Ik durf te beweren dat geen van beiden wat zij als waarheid zagen, geweld hebben aangedaan. Als je de taal niet letterlijk neemt, heeft dat het voordeel dat we de tekst van onze gebeden niet elke generatie hoeven te herzien. De ingebouwde flexibiliteit van taal laat toe dat de vorm hetzelfde blijft. Slechts de inhoud of de betekenis die we aan de woorden toekennen verandert. In beide gevallen gaat het erom dat wij in alle oprechtheid bidden. Of, zoals we ons iedere morgen voorhouden voordat we aan ons gebed beginnen: „De mens moet ontzag hebben voor God, zowel in het persoonlijke leven als in het openbaar. Ik moet de waarheid dienen en eerlijk zijn tegenover mezelf.” [Dit zijn de eerste woorden van het *Le-olam jihè* uit de dagelijkse ochtenddienst; blz. 39 in onze sidoer, vert.]